

DE WAFELFABRIEK

Roman Helinski

De wafelfabriek

De auteur ontving voor dit boek een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De wafelfabriek

© Roman Helinski, 2017

© Hollands Diep, Amsterdam 2017

Omslagontwerp: Bas van Vuurde, Haarlem

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Perry Schrijvers

ISBN 978 90 488 3819 6

ISBN 978 90 488 3820 2 (e-book)

nur 301

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn moeder

Proloog

Dus Arka Narovski zegt tegen de mensen: ‘Kijk woensdagmiddag na de dienst naar de lucht.’ Niet één of twee keer zegt hij dit, maar wel tien keer of zelfs meer: op de parkeerplaats als ze ’s morgens arriveren, in het voorbijgaan op de gang waar de kluisjes zijn, in de kantine tijdens de lunch. En als de vrouwen van de wafelfabriek in de pauze buiten aan het roken zijn, even niet aan die schijtwafels hoeven te denken, steekt hij zijn hoofd uit het raam en herhaalt het nog maar eens.

‘Waarom moeten we naar de lucht kijken?’ vraagt Dikke Gerda.

‘Vertrouw me maar,’ antwoordt Arka met een grijns.

Arka Narovski is die woensdagmiddag aanvankelijk nergens te bekennen. Typisch iets voor hem, maar dat weten de mensen van de wafelfabriek dan nog niet. Ze hebben zich verzameld op de parkeerplaats, iedereen behalve de directeur. Die voert in zijn kantoor een belangrijk telefoongesprek met Tokio.

‘Waar is Arka dan? Is hij al naar huis of zo?’ vraagt magazijnmedewerker Patrick.

‘Heb je hem weg zien gaan dan?’ antwoordt Sjaan. Ze staan daar al sinds de dienst erop zit.

Patrick loopt naar zijn auto, een Golf met stickers op de flanken. Hij gaat op de bestuurdersstoel zitten en rolt verveeld een sjekkie. ‘Ik ga hoor,’ zegt hij.

Maar dat doet hij niet, veel te nieuwsgierig natuurlijk. En bovendien komt Arka Narovski net naar buiten. Met zijn kale hoofd, gespierde bovenarmen en lengte van bijna twee meter, is hij een even indrukwekkende als angstaanjagende verschijning.

‘Domme, domme mensen,’ zegt hij.

Een paar vrouwen schieten in de lach.

Arka heeft niet de diepe bas die bij zijn uiterlijk past, eerder een zangerige stem, waardoor dat ‘domme, domme mensen’ helemaal niet onaardig klinkt. Eerder vrolijk, als een wijsje.

Alle vrouwen kijken naar Arka, alleen Dikke Gerda staart al naar de lucht. ‘Daarvoor zijn we hier toch?’ zegt ze tegen niemand in het bijzonder. ‘Maar ik zie nog niks, hoor.’

Zelfs zij is naar buiten gekomen, natuurlijk is ze naar buiten gekomen. In de fabriek gebeurt nooit wat. Maar sinds Arka Narovski op de vloer verscheen, is geen dag meer hetzelfde geweest.

Een Pool of een Rus is hij, niemand weet het precies, en zelf vertelt hij het niet. Het doet er ook niet toe. Het enige wat hij prijsgeeft is dat hij jarenlang in het leger heeft gediend.

‘Kijk omhoog,’ zegt hij dan en hij trekt zijn mond in een moeilijke plooi, alsof hij op pruimtabak kauwt. In het leger deed hij dat vaak. En dan spuugde hij zo’n fluim in het hete glinsterende zand van een Afghaanse woestijn.

De meeste vrouwen geven onmiddellijk gehoor aan zijn op-

roep en richten de blik omhoog, al zitten ze duidelijk liever in de kantine aan een bakkie koffie. Andere dames hebben meer aanmoediging nodig, een duwtje in de rug.

Desondanks staat Arka er tevreden bij, met de armen over elkaar heen geslagen en een twinkeling in zijn ogen waar ze eens goed naar zouden moeten kijken met z'n allen.

‘Wat moet ik zien dan?’ vraagt Patrick. Hij heeft zijn sjekkie uitgetrapt en is uit zijn Golf gestapt.

‘Geduld!’ antwoordt Arka.

Patrick zucht en grijpt in de zakken van zijn leren jas, zoekt opnieuw zijn shag.

De meeste vrouwen hebben al die tijd naar de lucht gekeken, het hoofd ver achterover en dan kun je erop wachten. Julia roept: ‘Ik heb pijn aan mijn nek.’

Arka legt zijn grote handen op haar schouders. ‘Kijk maar even heel goed,’ zegt hij en hij masseert haar vermoeide spieren.

Verderop staat Dikke Gerda. Zij is echt de kwaadste niet, ze zucht nog eens diep en richt dan weer de blik omhoog.

Arka loopt door de groep als een generaal die zijn troepen inspecteert. Hij houdt even stil bij Sjaan en pakt haar hand. In die drukte, waarin iedereen opgewonden door elkaar spreekt, is het een opvallend teder gebaar. Hij brengt haar hand naar de hemel en Sjaan volgt met haar ogen de aangewezen richting.

‘Bekijk het maar, ik ga naar binnen,’ zegt Dikke Gerda. Maar ze blijft staan, want dat doen ze allemaal.

‘Wacht, ja... kijk eens. Ik zie het!’ zegt Julia dan. ‘O, ik zie het zeker!’

Arka slaat zijn handen tevreden in elkaar. ‘Wat zie je?’

Waar Julia net zo zeker klonk, stamelt ze nu: ‘Wolken, de hemel... en nu zie ik het niet meer hoor, maar net wel... zo’n... ja, hoe noem je dat? Een groot ding, echt groot.’

‘Ja, ja!’ zegt Arka. ‘Wit? Was het wit?’ Om eraan toe te voegen: ‘Of misschien toch eerder metaalachtig?’

‘Vooral metaalachtig,’ zegt ze weifelend, en dan beslist: ‘Ja, metaalachtig.’

‘Nou,’ komt Dikke Gerda ertussen. ‘Ik zie nog steeds niets.’

‘Je kijkt niet goed,’ zegt Julia.

Eerlijk is eerlijk: Dikke Gerda kijkt niet naar het punt waar Julia naartoe wijst. ‘Er is niets,’ houdt ze vol, met de onwrikbare stelligheid die haar eigen is. Andere vrouwen zien het object inmiddels wel en praten erover in vage bewoordingen, herhalen vooral dat het metaalachtig is en groot. Ze steken maar eens een sigaret op.

Arka Narovski heeft een paar stappen naar achteren gezet en houdt zijn grote armen voor de borst. De benen iets uit elkaar. Een houding die kracht uitstraalt, en tegelijkertijd ontspanning. Hij bestudeert de groep met een blik in zijn ogen die bang zou moeten maken, maar de vrouwen zien zijn blik niet, ze kijken naar de lucht. Ze hebben het voorwerp dan misschien waargenomen, het kan geen kwaad het beter te bekijken.

Arka kucht, klapt in zijn handen en loopt terug naar de ingang van de fabriek. De voorstelling is voorbij, tijd om weer naar binnen te gaan. Maar in de verte klinkt een zacht gebrom. Zo zacht dat de meesten het niet eens horen omdat ze er doorheen praten.

‘Luister eens,’ zegt Dikke Gerda. ‘Dit hoor ik wel.’ Ze klinkt opgelucht en wijst naar een vliegtuig. Niet metaalachtig van kleur, maar zo wit als de wolken.

Ook Arka kijkt nu omhoog, zichtbaar geamuseerd.

‘Kijk!’ roept Julia. ‘Een vliegtuig.’

‘Er hangt een doek achter...’ zegt Dikke Gerda.

Ze knijpen allemaal de ogen samen, want iedereen wil als eerste de boodschap van het vliegtuigje kunnen lezen. Luttele seconden nog en iemand schraapt zijn keel om het voor te lezen. Ze turen ingespannen, maar als het vliegtuigje vlak boven hen vliegt, moeten ze teleurgesteld vaststellen: het doek is leeg, wit, geen tekst.

Deel 1

Is hun werk een straf? Dag in dag uit controleren de vrouwen van de wafelfabriek de wafels die op de lopende band voorbijkomen. Ze speuren naar te dikke en te dunne wafels, naar exemplaren die te bruin zijn of juist te licht. De goede wafels worden met een daverend geraas van elkaar losgesneden en daarna gestapeld. Laag voor laag spuwt de inpakmachine de pakjes wafels in de voorgevouwen dozen. Als de pakjes tot de rand reiken, tillen de vrouwen de dozen op en bouwen torens op pallets. Volle pallets worden ingeladen in vrachtwagens, klaar om door Nederland te worden verspreid. Een deel van de wafels bereikt zelfs het buitenland, ze gaan naar Belfast, Casablanca, Kiev en binnenkort mogelijk naar Tokio. Dat laatste heeft de directeur pas bekendgemaakt op de personeelsbijeenkomst in de fabriekskantine. Hij ging op een stoel staan toen hij het feestelijke nieuws mededeelde, zodat iedereen hem kon horen en iedereen hem kon zien.

's Morgens beginnen de vrouwen om halfzeven. Om halftwee zijn ze klaar, ruim op tijd om hun kroost op te wachten dat van school komt gefietst. Op Wannes de ovenmeester en Patrick de magazijnmedewerker na, werken er alleen vrouwen in de fabriek. Zeker, af en toe is er een mannelijke invalkracht, maar de mannen zijn niet opgewassen tegen de fysieke en geestelijke uitdagingen in de werkhal.

Alle nieuwelingen zien de eerste dagen af. Ze hebben al snel een pijnlijke nek van het turen naar de wafels op de band, die eindeloze wafelstroom. Tijdens het vouwen van de dozen snijdt het stugge karton in hun vingers en polsen. Hun ongetrainde armspieren trillen onder het gewicht van de wafeldozen die ze regelmatig boven hun hoofd moeten tillen om ze op de andere dozen te plaatsen. Veel nieuwelingen vluchten binnen een paar uur de wc in of rennen de fabriek uit. Niemand gaat hen achterna, niemand onderneemt een poging die mensen binnen boord te houden: wie niet levert, kan maar beter vertrekken. ‘Opgeruimd staat netjes,’ zegt Julia altijd. ‘Die was niet uit het goede hout gesneden, dat kon ik meteen al zien.’

In de kantine wordt door de vaste krachten gewed. ‘Die houden het hooguit twee dagen vol,’ beweert Sjaan over drie schoolverlaatsters. Het drietal heeft aan iedereen verteld de komende maanden wafels te willen bakken, maar al na een paar uur roept de kleinste dat haar RSI opspeelt. Ze verschijnen niet op hun derde werkdag. Die derde dag is een breekpunt: wie dan komt opdagen, maakt grote kans een tijdje te blijven.

Bijna alle vrouwen van de fabriek wonen met hun gezin aan de rand van de stad aan hetzelfde woonerf. In de lente en de zomer hangen op het erf de frisgewassen witte jassen uit de fabriek aan lange waslijnen te drogen. De vrouwen wassen de jassen volgens een vast schema, voor een kleine vergoeding die ze in het personeelstopje stoppen. De huizen aan het erf hebben stuk voor stuk een kleine voortuin, net groot genoeg om naast het bankje de scooter te parkeren. In de zomer organiseren de vrouwen samen barbecues en niemand van de burens zeurt of de muziek zachter kan, want iedereen eet mee. Als er nog

witte jassen hangen, halen de vrouwen die van de lijnen om te voorkomen dat ze de volgende dienst naar sjaslieks ruiken.

De wafelfabriek ligt op het nabijgelegen industrieterrein, versholen tussen autobedrijven en een groothandel in Perzische tapijten. Het is een wit, rechthoekig gebouw, met op het dak een schoorsteen en een rechtopstaande, knalgele plastic wafel.

's Ochtends vlak voor halfzeven arriveren de vrouwen per scooter of auto op de parkeerplaats voor de fabriek. Mathilda is de enige die fietst, zo'n tien minuten is zij onderweg. Alles is zoals ze het de dag ervoor achter hebben gelaten. Op de parkeerplaats liggen in de vaste rookhoek sigaretten op de grond, in de gangkasten wachten keurig opgevouwen witte jassen in diverse maten, in de rekken staan zwarte schoenen met een stalen neus.

Bij het naar binnen gaan wenst iedereen elkaar goedemorgen, een regel die de directeur heeft ingevoerd. Wie niet groet wordt op kantoor ontboden en dan zwaait er wat. Dus de mensen glimlachen naar elkaar als ze hun scooter stallen in het te lage houten hok waaraan ze vaak hun hoofd stoten, en ze groeten elkaar als ze voor de spiegel in de gang hun lokken in het haarnetje proppen, want de directeur moet er niet aan denken dat een consument in Belfast of in Kiev een mensenhaar in zijn pakje wafels vindt. Wat de vrouwen met extra veel aandacht doen is glimlachen naar de directeur. Elke ochtend rijdt hij tegen tien uur de parkeerplaats op in zijn grote, zwarte auto en dan vertoont hij zich al snel op de werkvloer voor een inspectieronde. Hierbij gaat hij gekleed in zijn donkerblauwe werkjas, die hij uittrekt zodra hij de vloer verlaat. De jas hangt aan een eigen haakje bij de ingang.

'Je moet zo vriendelijk lachen naar hem dat hij je tanden

kan zien,' leggen de vrouwen uit aan nieuwelingen, en dan doen ze het zelf even voor: ze lachen hun tanden bloot. Vaak wordt een krakkemikkig gebit zichtbaar, met kronen, vullingen en verkleuringen. Behalve bij Mathilda, die prachtige tanden heeft, wit als ivoor.

Zij heeft geluk.

'Er hangt suiker in de lucht,' beweren de vrouwen van de fabriek al jaren. 'En de walm daarvan vreet onze tanden op.' Als de wind gunstig staat, waaiert de geur uit over de stad. 'Ruik eens wat heerlijk,' zeggen ze daar. 'Ze zijn weer wafels aan het bakken.'

En zo is het. Want als iets vaststaat in het leven van de vrouwen van de wafelfabriek, dan is dat wel dat de wafels uit de oven blijven komen. Ze zullen altijd blijven komen.